

vallomásában Szabó Lőrinc 104. szonettje kapcsán stb.)? Egyáltalában nem, hiszen éppen azért élvezzük a verset, az irodalmi alkotást, mert valahogy és valamiért megindít bennünk egy-egy gondolatsort, érzésláncolatot, olyan szellemi tevékenységet, amely a vers provokációja nélkül talán teljesen elmaradt volna. Az is lehet, hogy közben már nem a vers lényeges többé, hanem a bennünk megindult gondolat-érzelem lánc, amelyik esztétikai gyönyörűséget, örömet okoz. S ha ezt a költői műnek köszönhetjük, akkor már érdemes volt elolvasni, foglalkozni vele.

Ez a kötet így válik valamilyen nagy propagandairattá a költészet érdekében, a vers mellett. Ez a 24 irodalomszerető ember, aki az elemzéseket írta, felerészben maga is szépíró: költő, író, műfordító, tehát aktív szépirodalmat művel. Milyen nagyszerű, hogy vállalkoztak más költők remekének bemutatására, s közben egy kicsit maguk is bemutatkoztak, hiszen mindenkire az is jellemző, hogy neki mi, miért és hogyan tetszik. S arról sem szabad elfeledkeznünk, hogy az elemzések során az irodalomtörténet is gazdagodott egy-egy itt közölt újabb adattal, az esztétika bővült egy-egy újabb formai jegy funkciójá-

nak plasztikus bemutatásával (pl. Béládi Miklós, Bóka László, Keresztury Dezső, Komlós Aladár, Ortutay Gyula, Nemes Nagy Ágnes, Pálmay Kálmán, Vargha Kálmán elemzéseiben).

Befejezésül egy kis vitakoznivalónk van Benedek Marcell kitűnően eligazító előszavának egy bekezdésével. Amikor bemutatja a kötet szereplőit, ezt mondja: „A mai fiatal költők értékelő kiválogatásának még nem érkezett el az ideje.” Ezzel szemben inkább biztatni szeretnénk a kiadót és a szerzőket, hogy minél előbb készítsenek hasonló kötetet az élő, fiatalabb költők legjobbnak tartott verseiről szóló elemzésekből is. Az utóbbi időben a kortársi, költőtársi verselemzések megint divatba jöttek a folyóiratok hasábjain (és a rádióban is). Akár másodközlésekben is helyes lenne ezt a másik kötetet minél előbb kiadni. A két szerkesztő és akár ugyanaz a szerző gárda is bizonyosan szívesen vállalkozna erre a feladatra. Mert hogy a közönség nagy szeretettel várná a javasolt gyűjteményt, azt az is bizonyítja, hogy ennek a *Miért szép?* kötetnek 5935 példánya is elkelt, s már néhány héttel a megjelenés után nem is volt kapható.

Margócsy József

*

Magyar kódexek a XI—XVI. században. Összeállította, a tanulmányt és a jegyzeteket írta: Berkovits Ilona. Bp. 1965. Magyar Helikon. 194. l.

Régóta időszerű volt már egy összefoglaló, reprezentatív kötet megjelenítése a magyar — helyesebben „magyarországi” — miniaturafestészetéről. A könyv címe ugyanis pontatlan, hiszen a tárgyalt kódexek illuminátorainak jelentékeny része nem hazai, hanem külföldi mester volt, s a hazaiakról is csak kevés esetben tudjuk, hogy magyarok voltak-e vagy sem. Ha a kötet tárgymegjelölése nem is precíz, Berkovits Ilona összeállítása következetes, mert a középkori Magyarországon, a Regnum Hungariae társadalmának a szolgálatában, e társadalom felső köreinek az igényei szerint készült illuminált kódexeket foglalja össze. Igaz, a képanyag kissé egyenetlen, mivel a szerkesztőnek törekednie kellett arra, hogy lehetőleg olyan képeket közöljön, amelyeknek még nincs korszerű, új reprodukciója. Ezért a *Képes Krónikát* csak egyetlen reprodukció képviseli mutatónak, s úgy szintén a Corvina anyagából is csak két illusztrációt kapunk (ezek egyike is csak aranymetszés), minthogy kitűnő új kiadásai állnak rendelkezésünkre. Még az Alžbeta Güntherová és Ján Mišianik által

nemrég kiadott mintaszerű kiadvánnyal (*Illuminierte Handschriften aus der Slowakei*. Praha 1962) is jórészt sikerült elkerülni a képek közlésében az ismétléseket. Ilyenformán egyre több nagyszerű kódexlap válik könnyen hozzáférhetővé a középkori Magyarország anyira megtizedelt hagyatékából, megkönnyítve nemcsak a művészet- és művelődéstörténet, de az irodalomtörténet további munkáját. Berkovits Ilona kötetének illusztrációi közt ezért nem a *Képes Krónika*, nem a Corvina anyaga, s nem a jórészt felvidéki (főként pozsonyi) eredetű missalék, hanem Kálmáncsehi Domokos *Breviariuma*, a magyarországi kódexfestészetnek ez a kiemelkedő remeke játssza a „sztár” szerepét: a 45 képes táblából 8 e kódex lapjait reprodukálja. Addig is, amíg sor kerülhet egyszer a Kálmáncsehi *Breviarium* illusztrációinak teljes kiadására, ez az egymás mellé helyezett nyolc lap átfogó képet nyújt e nagyszerű mű gazdagságáról. Sajnos a kötet illusztrációs anyaga a hazai kódexek közül csak azokból közöl — nyilván technikai okokból — színes táblákat, melyeket ma hazai gyűjtemények őriznek. Így természetesen eleve kimaradnak olyan elsőrendű fontosságú kódexek, mint a *Csatári Biblia*, Nekcsei Dömötör *Képes Bibliája*, a *Vatikáni Legendarium*, Zsigmond külföldön lévő kódexei stb. A képanyag tehát a magyar-

országi kódexfestészet hazánkban őrzött s az utóbbi években kellő színvonalon nem publikált emlékeire szorítkozik, s ez bizony óhatatlanul bizonyos esetlegességre vezetett. S bár szeretnénk egyszer már egy minden tekintetben átfogó, arányos válogatott összeállítást látni a hazai miniatúrafestészet emlékeiből, egyelőre örüljünk annak a nagyszámú remek képnek, amelyet ez a könyv nyújt. Annál is inkább, mert technikai kivitelezésük mintaszerű, s mert a kötet könyvművészeti és műszaki munkatársai még olyan bonyolult feladatot is remekül megoldottak, mint a tekercsre írt *Petancius—Genealógiának* a reprodukálása. A vállalkozás művészeti vezetője: Szántó Tibor, valamint a könyv tipográfiajának a tervezője: Haiman György méltó keretet biztosítottak a régi magyar könyvművészet emlékei számára.

A szép könyv és a kitűnő reprodukciók önmagukban azonban inkább csak a bibliofil számára jelentenének csemegét, a tudomány számára e kötetet elsősorban Berkovits Ilona bevezető tanulmánya teszi nélkülözhetetlenné. Egy régóta nélkülözött tömör összefoglalást kapunk itt a magyarországi miniatúrafestészet történetéről, amely egyszerűsre korrigálja is a képválogatás kényeszerű egyoldalúságait és aránytalanságait. Berkovits Ilona ugyanis nem a közölt képeket, a bemutatott kódexeket magyarázza, hanem a teljes ismert anyag alapján rajzolja meg a fejlődést. Persze az ismert anyag teljessége alapján sem adható más, mint töredékes kép, hiszen a fejlődés alapvetően fontos láncszemeiről sokszor egyetlen fennmaradt kódex sem tanúskodik már. A tanulmány érdeme, hogy nem próbál szintézist konstruálni ott, ahol az anyag ezt nem teszi lehetővé; inkább vállalja helyenként a mozaikszerűséget annak érdekében, hogy végre össze legyen foglalva mindaz, amiről tudunk, mindaz, ami megmaradt, világosan jelezve a kutatás fehér foltjait. Kár, hogy itt-ott találkozunk egy-egy nem megalapozott feltevés-sel, illetve állítással. Így pl. túl merész feltevésnek érzem, hogy Szent István udvarában már könyveket is másoltak volna. A hazai könyvmásolás nyilván a bencés kolostorokban és a káptalanokban indult meg, de a még állandó székhellyel sem rendelkező királyi udvar a XI—XII. században aligha rendezkedhetett be ilyesmire. Az is meglepő állítás, hogy Szent László idejében a „nép ajkán” éltek Istvánnak, Imrénnek, Gellértnek a legendái. Az ezekhez hasonló néhány téves vagy vitatható mondat azonban nem tartozik a tanulmány mondanivalójának a lényegéhez: a tulajdonképpen tárgyáról, a hazai miniatúra festészetéről megbízható, kitűnő fejtegetéseket kapunk. Legfeljebb azt sajnálhatjuk, hogy a kitűnő szerző nem fejtette ki álláspontját részletesebben, dokumentáltan és valameny-

nyi évrre kiterjeszkedve a madocsai apátról, illetve a *Mátyás—Gradual*éről újabban előadott, s az övével ellentétes véleményekkel szemben. Igaz, egy ilyen reprezentatív kötet bevezetése nem is nagyon alkalmas tudományos viták folytatására, a szerző erre bizonyára másutt talál majd alkalmat.

Klaniczay Tibor

Barta István: A fiatal Kossuth. Bp. 1966. Akadémiai K. 283 l.

Alig néhány lapja szól írói próbálkozásokról, mégis nélkülözhetetlen forrás az irodalomtörténész számára Barta István új könyve. A tanulmány olyan korszakról szól, amelyben irodalom és politika elválaszthatatlanul összefonódott; amikor az írók mind politizálnak, és a politikai fejtegetések is magasrendű irodalmi formában szólnak meg. Ezért szembevetendő a reformkorral foglalkozó tudományágak egymásrataltsága, s ezért üdvözli örömmel az irodalmi kutatás a történettudomány minden új eredményét.

Bár bőven van új adat az irodalmi kísérletekről szóló fejezetben is, ez kevésbé változtat Kossuth eddig kialakult írói portréján, hiszen útkereső szárnypróbálgatásokról van csak szó. Annál izgalmasabbak a zempléni közéleti tevékenységét elemző fejezetek. A tanulmány mítoszok helyett gazdag tényanyagra támaszkodva rajzolja meg Kossuth pályakezdését, legendás feltűndöklés helyett egy társadalmi réteg tipikus fejlődésvonalát ismeri fel a bemutatott életszakaszban. Az újonnan feltárt dokumentumok döbbeneteket idéznek arra, hogy Kossuth indulását a legigényesebb kutatás is csak feltételezések alapján rajzolhatta meg, s a bizonytalanság talaján szaporodhattak a tudománytalan elképzelések is.

A tanulmány célja, hogy bemutassa azt az utat, amelyen Kossuth „nemesi-rendi politikusból társadalmi reformerré, a polgári átalakulás ideológiájának egyik első hazai megfogalmazójává fejlődött”. (10. l.) A fejlődés anyaméhe a zempléni megyei élet. Az országos összeírás zempléni munkái során jelentésében feltárja a parasztság elképzelhetetlen nyomorát, az itt szerzett tapasztalatok és a pusztító „pórlázadás” érlelik meg azokat a nézeteit, amelyeket — az ellenzék leghaladóbb szárnyához csatlakozva — az operátumok vitáin fejt ki. Barta István fíradhatatlanul kutatja a kiadatlan forrásokat, s ez meg is határozta az anyag feldolgozásának módszerét: a nehezen hozzáférhető levéltári iratokból sokszor és bőven idéz, s így eredeti összefüggéseiben ismerjük meg a fiatal Kossuth gondolatait, a művek maguk reprezentálják ideológiai fejlődésének egyes állomásait. Jegyzőkönyvek,